

Beleid maken met de mensen die het raakt

Wat 30 gemeenten vertelden over participatie van dakloze mensen

© Robin Alysha Clemens/Het Beelddepot

De inhoud

01 Inleiding	pagina 3
02 Samenvatting	pagina 4
03 Wat hebben we gedaan?	pagina 5
04 Definities	pagina 6
05 Wat viel op?	pagina 7
5.1 Het grote probleem: de basis ontbreekt	pagina 8
<i>Ons advies</i>	
5.2 Wat gemeenten tegenkomen	pagina 11
<i>Ons advies</i>	
5.3 Wat niet werkt	pagina 16
<i>Ons advies</i>	
06 Algemene adviezen	pagina 17
07 Tot slot	pagina 18

© Eveline van Egdom / Dakloosheid Voorbij

1. Inleiding

Dakloosheid uitbannen tegen 2030 lukt alleen als we het goed aanpakken. En goed aanpakken betekent: samen met de mensen voor wie dit beleid bedoeld is. Want alleen dan kom je tot beleid wat effectief is en dakloosheid voorkomt en uitbant. Jimmy's, bondgenoot van Dakloosheid Voorbij! ging daarom in gesprek met alle 30 van de 44 centrumgemeenten over participatie van dakloze mensen in beleid.

30 gemeenten deelden open en eerlijk hun verhaal: wat werkt, waar lopen ze tegenaan, en hoe kunnen we elkaar helpen om dit beter te doen.

2. Samenvatting

Effectief beleid maak je samen met de mensen die het raakt.

We spraken 30 gemeenten over hoe zij dakloze mensen betrekken bij beleid. De conclusie? Iedereen wil wel, maar weet vaak niet hoe. Bereidwilligheid is er - 22 van de 30 gemeenten wil dit jaar stappen zetten. Maar kennis en capaciteit ontbreken bijna overal.

Het grootste probleem: de basis ontbreekt. Slechts 11 van de 44 gemeenten heeft onafhankelijke belangenbehartiging. Gespecialiseerde cliëntondersteuning voor dakloze mensen? Bijna nergens goed geregeld. Zonder deze fundamenten blijft participatie vrijblijvend en kom je als gemeente niet verder dan inspirerende verhalen. Dat is natuurlijk te weinig om te komen tot effectief beleid

Wat we zien in de praktijk: gemeenten worstelen met het vinden van ervaringskenners uit verschillende groepen, het creëren van goede randvoorwaarden en het omzetten van verhalen naar concrete beleidsveranderingen. Te vaak blijft het hangen in pizza-avonden, enquêtes of het raadplegen van de WMO-raad. Echte samenwerking - vanaf het begin meedenken en meebeslissen over de uitkomsten - komt er zelden.

Onze drie belangrijkste adviezen:

- Begin klein met concrete vraagstukken - hoe gaat het aanvragen van een briefadres? Pak zoiets aan en leer samen
- Investeer in de basis - zorg voor onafhankelijke belangenbehartiging en specialistische cliëntondersteuning
- Zoek hulp - er is kennis en ervaring beschikbaar, je hoeft dit niet alleen uit te zoeken.

Het goede nieuws: je kunt op elk moment beginnen. Welke fase je ook in zit, er is altijd een volgende stap mogelijk. De kennis is er, de hulp is beschikbaar. De vraag is: wat houdt je nog tegen?

Met deze publicatie reiken we onze hand uit om te helpen. We laten zien waar gemeenten nu staan, delen concrete voorbeelden van wat werkt, en geven praktische adviezen om vooruit te komen. Of je nu helemaal aan het begin staat of al ervaring hebt - in dit rapport vind je inzichten en vervolgstappen die passen bij jouw situatie. Samen de handen uit de mouwen steken is precies wat nodig is om dakloosheid zoveel mogelijk te voorkomen en zo snel mogelijk op te lossen als iemand toch dakloos wordt.

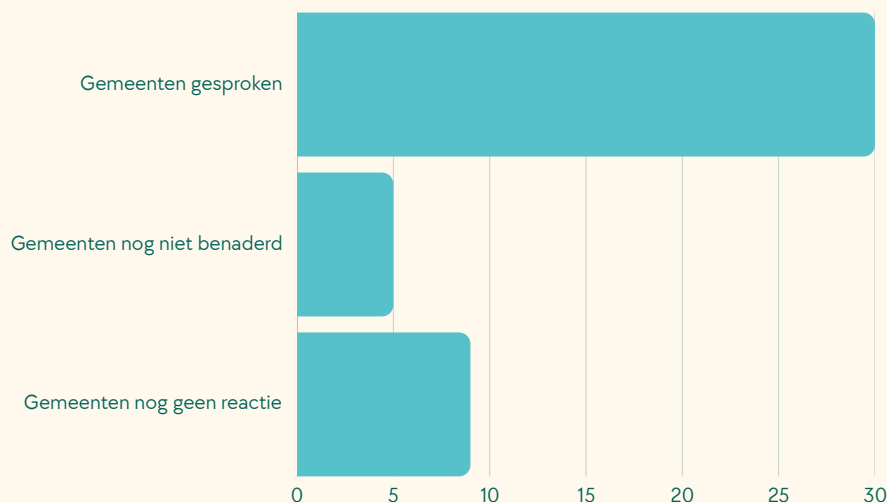
We benadrukken: je kan op elk moment een volgende stap zetten. Werken aan betekenisvolle participatie is een groeiproces. Het kan (bijna) altijd beter, het is nooit af, en elke stap vooruit telt.

3. Wat hebben we gedaan?

Jimmy's, een bondgenoot van Dakloosheid Voorbij! en mede ondersteuner van het Jongerenpanel de Derde Kamer, is gespecialiseerd in het ontwerpen en begeleiden van jongerenparticipatie in beleid en maatschappelijke vraagstukken. Tussen oktober 2024 en mei 2025 hebben zij bijna alle 44 centrumgemeenten benaderd om over dit onderwerp in gesprek te gaan. Op moment van schrijven zijn 30 gemeenten gesproken.

5 gemeenten moeten we nog benaderen - daar zijn al partners van Dakloosheid Voorbij! actief of hebben we geen contactgegevens van. Met 9 gemeenten kwam het ondanks herhaaldelijk uitreiken niet tot een afspraak.

Ook van gemeenten die we nog niet hebben gesproken, maar waar partners van Dakloosheid Voorbij actief zijn, weten we dat er relaties zijn met lokale belangenbehartigers. Dit geldt voor Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven. De samenwerking verloopt wisselend - soms goed, soms met meer uitdagingen.

Het gesprek had twee doelen:

Ophalen hoe gemeenten participatie nu inrichten - wat werkt bij hen goed en waar lopen ze tegenaan in hun lokale of regionale aanpak dakloosheid.

Direct advies delen - Jimmy's deelde verbeterkansen en volgende stappen om participatie betekenisvoller en duurzamer in het beleidsproces in te richten. Indien gewenst stuurden zij achteraf een mail met denkrichtingen, voorbeelden en aanbod voor ondersteuning.

Alle gemeenten deelden open en zelfkritisch waar ze staan met participatie van ervaringskenners en belangenbehartigers en wat hun belangrijkste worstelingen zijn.

4. Definities

Ervaringskenner: iemand die (dreigend) dakloos is of was en in staat is om de eigen situatie te ontstijgen en de belangen van een grotere groep te behartigen. Deze mensen hebben vaak recente ervaring en hebben ondersteuning nodig om hun ervaring in te zetten voor collectief belang. Ze zitten vaak nog midden in hun herstel. Werken met hun ervaringskennis draagt bij aan dat herstel en geeft zingeving aan hun leven. Bovendien heeft hun recente ervaring veel waarde om te monitoren hoe beleid uitpakt in de praktijk.

Ervaringsdeskundige: wanneer ervaringskennis bewust en gericht wordt ingezet voor anderen, spreken we over ervaringsdeskundigheid. Een ervaringsdeskundige is te omschrijven als 'iemand die geleerd heeft, via een opleiding of in de praktijk, om deze kennis in te zetten ten behoeve van anderen, in ondersteuning, in beleidsprocessen, in onderzoek, et cetera.' (zie o.a. Meulen et al., 2021.)

Onafhankelijk belangenbehartiger: Onafhankelijke belangenbehartigers zorgen ervoor dat de belangen van mensen in kwetsbare situaties worden gehoord. Dat hun stem wordt gehoord en wordt meegewogen in beslissingen die hen treffen. Dit doen ze op een volkomen onafhankelijke manier, enkel het belang dienend van de mensen wiens belangen zij behartigen. Onafhankelijke belangenbehartigers zijn mensenrechtenverdedigers die machtsongelijkheid aanpakken en zich uitspreken voor en met rechthebbenden op die plekken waar besluiten over hen worden genomen.

Onafhankelijk cliëntondersteuner: een persoon waarbij je terecht kunt met jouw vraag over ondersteuning, zorg, jeugdhulp, onderwijs, welzijn, wonen, werk of bijvoorbeeld inkomen. Iemand waarvan je zeker weet dat die je – alleen in jouw belang – kan ondersteunen en die je helpt een weg te vinden door het oerwoud van instanties en wet- en regelgeving. Het is vanuit de WMO verplicht om burgers gebruik te kunnen laten maken van Onafhankelijke Cliëntondersteuners.

Betekenisvolle participatie: Mensen met ervaringskennis krijgen op verschillende manieren en momenten de kans om ervaringen te delen en mee te denken met vraagstukken die hen raken. Het is mogelijk voor mensen met ervaringskennis en onafhankelijke belangenbehartigers co-creëren en beslissen gedurende het gehele beleidsproces gelijkwaardig mee te werken.

5. Wat viel op?

Context: Hoe scoren gemeenten zelf?

Participatie is een mensenrecht. Bovendien leidt het ook tot beleid dat daadwerkelijk aansluit bij het leven van de mensen voor wie het bedoeld is. We zijn dan ook blij dat in de Nationale Aanpak Dakloosheid 'Eerst een Thuis' in Actielijn 5 staat dat al het beleid gemaakt moet worden samen met ervaringskenners en hun belangenbehartigers.

Maar hoe goed lukt dat in de praktijk?

Het VNG dashboard Aanpak Dakloosheid laat zien hoe de 44 centrumgemeenten zelf vinden dat ze scoren op Actieve participatie ervaringskenners en belangenbehartigers (juni 2025):

- 11 gemeenten scoren 'Op Koers'
- 23 gemeenten scoren 'In Ontwikkeling'
- 10 gemeenten zijn nog niet begonnen of leverden geen data aan.

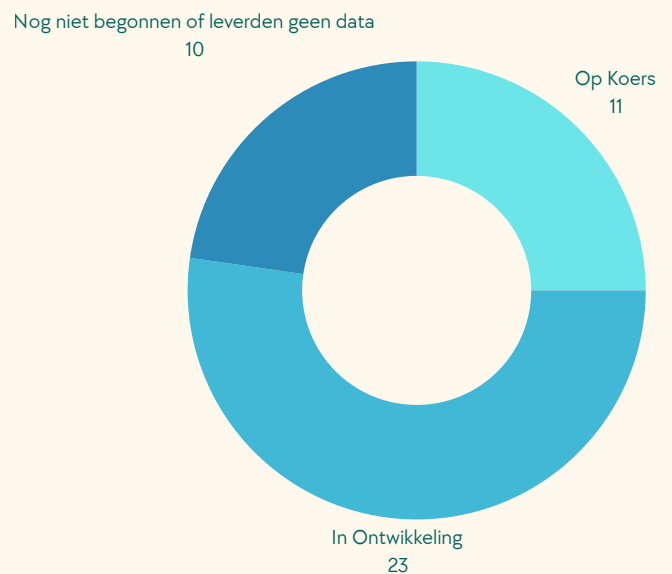
Opvallend: 2 gemeenten hebben zichzelf lager gescoord dan in oktober 2024 - van 'Op Koers' naar 'In Ontwikkeling'. Dit lijkt vooral te maken te hebben met vergrote kennis en scherpere reflectie op de eigen ontwikkelingen.

Nog opvallender: 3 van de 30 gemeenten die wij spraken vonden dat ze goed genoeg bezig waren, terwijl wij hun situatie absoluut nog niet zouden rekenen tot "in ontwikkeling".

In slechts 11 van de 44 gemeenten is in meer of mindere mate een onafhankelijke belangenbehartiger actief. Van die 11 worden de meeste belangenbehartigers niet adequaat betrokken of in staat gesteld om hun rol te vervullen.

Daarnaast deden we eind 2024 met Dakloosheid Voorbij! onze eigen analyse van lokale en regionale plannen dakloosheid. Bij 16 regio's was op basis van de plannen niets te lezen over betrokkenheid van mensen met ervaringskennis. Bij de regio's waar mensen met ervaringskennis wél betrokken worden, was dit vooral raadplegen - bijvoorbeeld in de vorm van enkele interviews of een pizza-avond om input op te halen.

De korte conclusie? Er is nog flink veel werk aan de winkel.

5.1 Het grote probleem: de basis ontbreekt

Het kernprobleem dat we overal tegenkwamen: de fundamenteën voor goede participatie ontbreken. Betekenisvolle participatie is participatie die bijdraagt aan effectief beleid. Het is niet alleen waardevol voor mensen met ervaring zelf, maar vooral ook voor gemeenten die hun rol in beleid en uitvoering willen vervullen. Want, wie weten het beste wat helpt om dakloosheid te bestrijden?

Betekenisvolle participatie krijgt alleen vorm met goede ondersteuning en brede input van mensen met ervaring. Dit is een taak voor onafhankelijke belangenbehartigers en specialistische cliëntondersteuning. Dit ontbreekt in het overgrote deel van de gemeenten. Zonder onafhankelijke belangenbehartiging en specialistische cliëntondersteuning blijft participatie hangen in goede bedoelingen en pizza-avonden.

Belangenbehartiging en specialistische onafhankelijke cliëntondersteuning

Wat we hoorden:

Onafhankelijke belangenbehartiging ontbreekt bijna overal Bijna geen enkele gemeente die we spraken heeft een partnerorganisatie in zijn/haar regio die onafhankelijke belangenbehartiging en cliëntondersteuning biedt specifiek voor (dreigend of voormalig) dak- of thuisloze mensen.

Het valt op dat bijna geen enkele gemeente nadenkt over, of belang ziet van, een onafhankelijke belangenbehartiger. Terwijl een onafhankelijke belangenbehartiger er juist voor kan zorgen dat beleidsadviseurs rolzuiver hun eigen taak uit kunnen blijven voeren én toch gevoed worden door noodzakelijke inbreng over (onbedoelde) effecten van huidig beleid en denkrichtingen voor de nieuwe aanpak van dakloosheid. Dit is echt een blinde vlek. Zodra het in gesprekken gaat over de rol die een

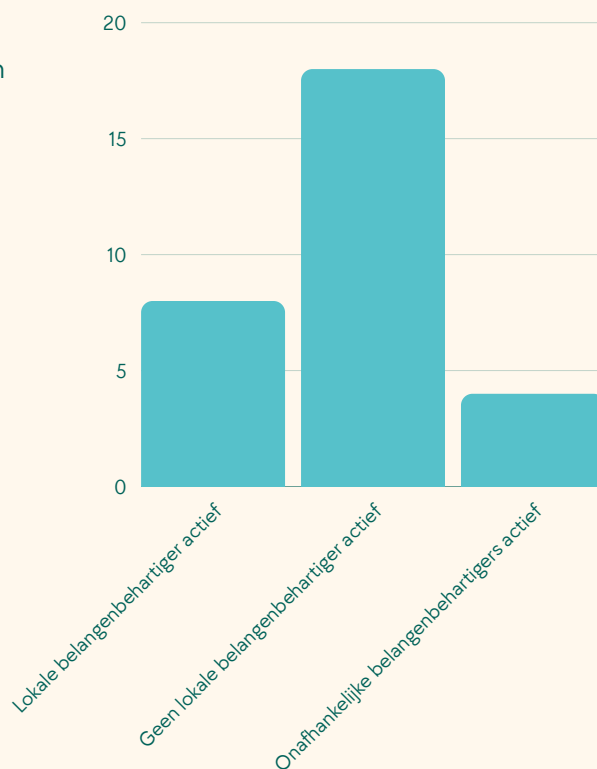
¹ Dakloosheid Voorbij! is momenteel bezig met vervolgonderzoek naar onafhankelijke cliëntondersteuners en belangenbehartigers.

goede belangenbehartiger kan vervullen, wordt de meerwaarde wel onderkend.

In maar 8 van de 30 gemeenten is een lokale belangenbehartiger actief die ook een achterban van dak- en thuisloze mensen heeft die participeren in de belangenbehartiging van mensen in hun regio. In 4 andere gemeenten weten we dat er onafhankelijke belangenbehartigers actief zijn.

Specialistische cliëntondersteuning krijgt geen

aandacht Ook het goed inrichten van onafhankelijke cliëntondersteuning voor (dreigend) dak- en thuisloze mensen heeft in bijna geen enkele gemeente aandacht.² Het baart ons grote zorgen dat nog lang niet alle (dreigend) dak- en thuisloze mensen toegang hebben tot specialistische cliëntondersteuning en hun belangen niet op een onafhankelijke wijze worden behartigd. Dit is niet alleen schadelijk voor deze mensen zelf. Hiermee mis je als gemeente ook een belangrijke bron om te toetsen hoe beleid in de praktijk uitpakt.

Focus ligt te smal Ook valt op dat in bijna alle gemeenten die we spraken de focus bij participatie nog steeds voornamelijk ligt bij dakloze mensen die op straat leven of in de maatschappelijke opvang verblijven. We willen alle gemeenten aanmoedigen om oog te hebben voor dak- en thuisloze mensen in álle ETHOS³ categorieën, dus ook mensen die bijvoorbeeld in een auto of garagebox “wonen” of die van bank naar bank hopen bij vrienden, kennissen en familie.

² We hebben niet bij alle gemeenten gevraagd hoe zij hun individuele cliëntondersteuning geregeld hebben. Bij de gemeenten waar we het wel vroegen, gaf de overgrote meerderheid aan dat ze niet wisten of en hoe dit geregeld was. Als het wel geregeld was, dan was dit vaak minimaal of voor de gehele WMO-doelgroep ingericht. Ook dit baart ons zorgen.

³ ETHOS staat voor 'European Typology of Homelessness and Housing Exclusion', waarbij dakloosheid wordt gezien als een gebrek aan volwaardige huisvesting. [Hier](#) is meer informatie te vinden over ETHOS en ETHOS Light.

Onze adviezen

Investeer in toegankelijke en gespecialiseerde cliëntondersteuning We weten dat (dreigend) dakloze mensen veel te vaak de weg niet vinden naar cliëntondersteuners. Als zij wel aankloppen, spelen hun vragen vaak op meerdere terreinen en vraagt het gespecialiseerde kennis om de weg door de lokale bureaucratie te vinden.

We weten ook dat als we mensen die aankloppen niet gericht kunnen ondersteunen, zij makkelijk uit beeld verdwijnen en pas weer in beeld komen als problematiek op verschillende terreinen zijn verergerd. Investeren in toegankelijke en gespecialiseerde cliëntondersteuning levert dus niet alleen voor mensen zelf veel op, maar is ook voor onze samenleving verstandig om zo vroeg mogelijk mensen weer op weg te kunnen helpen.

Laat cliëntondersteuning en belangenbehartiging samen gaan We raden aan om individuele cliëntondersteuners te laten samenwerken met collectieve belangenbehartigers. Alle ervaringen die mensen delen met cliëntondersteuners kunnen zo vertaald worden naar patronen en weeffouten in het systeem waar mensen vastlopen. Belangenbehartigers kunnen vervolgens mét mensen met ervaringskennis én beleidsmakers én uitvoerders samen oplossingen bedenken die wél effectief zijn.

Investeer op korte termijn in onafhankelijke belangenbehartiging We pleiten ervoor dat alle gemeenten op zo kort mogelijke termijn investeren in onafhankelijke belangenbehartiging. Zo kunnen signalen van mensen zelf en die bij de cliëntondersteuners terechtkomen gebundeld worden en heeft de gemeente een stevige partner die enkel vanuit het perspectief van dak- en thuisloze mensen zelf mee kan werken aan beleid dat werkt. Belangenbehartigers spelen een belangrijke stimulerende, controlerende en aanjagende functie in de lokale aanpak dakloosheid.

Maak heldere afspraken over ondersteuning Maak met jullie lokale partner afspraken over hun rol als onafhankelijke belangenbehartigers. Maak daarbij specifieke afspraken over de ondersteuning van mensen met ervaringskennis. Zorg dat mensen met ervaring zelf invloed hebben op het beleid en dat een onafhankelijke belangenbehartiger hen daarin ondersteunt en in staat stelt. Op deze manier kan iedereen rolzuiver bijdragen aan het beleidsproces.

Waarborg echte onafhankelijkheid Zorg dat belangenbehartigers echt onafhankelijk kunnen opereren. Leg vast dat ze de vrijheid hebben om jullie als gemeente(n) en overige ketenpartners constructief kritisch te volgen en te bevragen.

We weten van meerdere belangenorganisaties dat zij worden gewaardeerd als partner zolang ze positief zijn over de koers die een gemeente vaart, maar dat zij stevig worden aangepakt zodra er conflicterende belangen gaan spelen. Dit resulteerde in sommige situaties zelfs tot waarschuwingen dat subsidies worden gestopt.

Dit is voor geen enkele betrokkene een wenselijke situatie. Wij adviseren daarom om heldere afspraken te maken over onafhankelijkheid en welke routes er bewandeld kunnen worden om de belangen van dakloze mensen te behartigen.

5.2 Wat gemeenten tegenkomen

Zelfs gemeenten die wél stappen willen zetten, lopen tegen allerlei praktische uitdagingen aan. Van het vinden van de juiste mensen tot het creëren van goede randvoorwaarden.

Reflectie van gemeenten zelf op stand van zaken en belang van participatie in beleidsproces

Wat we hoorden:

- 22 van de 30 gemeenten gaven aan dit jaar meer aandacht te willen besteden aan betekenisvolle participatie.
- 6 gemeenten zijn tevreden met hoe het nu gaat en hebben de afgelopen jaren al stevig geïnvesteerd in hun structuur voor samenwerking met ervaringskenners en ervaringsdeskundigen.
- 1 gemeente doet nog niets en heeft ook geen ambitie om hier stappen in te zetten.

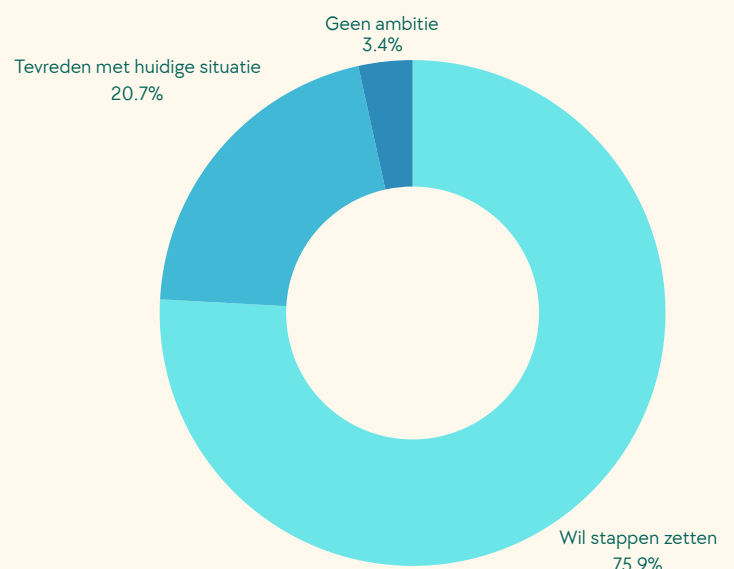
Gemeenten met een basis op orde: 6 van de 30 gemeenten die we spraken, hebben een basis gelegd voor betekenisvolle participatie; Arnhem, Tilburg, Leiden, Gouda, regio Noord-Veluwe & Gooi & Vechtstreek⁴. Deze gemeenten hebben samenwerking met een belangenbehartiger of bijvoorbeeld de herstelbeweging in hun regio. Mensen met ervaringskennis worden betrokken bij planvorming en regelmatig om input gevraagd over hoe beleid in de praktijk uitpakt.

We horen mooie ervaringen over samenwerking met de herstelbeweging. Dit levert in deze regio's waardevolle signalen op.

Toch merken we ook daar dat dit niet per definitie leidt tot onafhankelijke belangenbehartiging waarbij mensen met ervaringskennis (en hun ondersteuners) ook daadwerkelijk invloed hebben op planvorming en beleidsmatige keuzes. Ook hier zien we dus kansen voor versterking van de positie en rol van mensen met ervaringskennis.

Positieve ontwikkelingen zien we ook elders. We zien ook gemeenten die ook stappen zetten om participatie in hun gemeente of regio betekenisvoller in te bedden. Arnhem is bijvoorbeeld momenteel bezig met een traject om de samenwerking met hun lokale belangenbehartiger en maatschappelijke partners te verstevigen. Ze werken aan heldere samenwerkingsafspraken, investeren in kennisbevordering en doen ervaring op met nieuwe vormen van participatie waar een diversere groep mensen met ervaring hun bijdrage aan levert.

Tilburg heeft hun jongerenwerk de opdracht gegeven om een expertgroep dak- en thuisloze jongeren op te zetten en begeleiden. Inmiddels is er een actieve groep die een goede samenwerking met de gemeente heeft.

⁴ Opvallend is dat van deze 6 gemeenten er 4 zichzelf ook "op koers" scoorden in het dashboard. De andere 2 scoorden wel "op koers", maar waren in gesprek toch kritisch op hun eigen functioneren m.b.t. participatief werken. Ook 5 andere gemeenten die we spraken scoorden in het dashboard "op koers" maar bleken in gesprek nog veel ontwikkelpunten te zien voor zichzelf, of nog zoekend te zijn naar hoe ze überhaupt stappen moesten zetten.

Toch horen we ook van deze regio's dat zij nog steeds zoekend zijn naar:

- het inrichten van subsidievoorwaarden en afspraken
- het belonen en waarderen van ervaringsdeskundigen
- het realiseren van onafhankelijke belangenbehartiging
- individuele cliëntondersteuning die aansluit bij de groep

Onze adviezen

We merken dat veel gemeenten nog bezig zijn met het vertalen van regionaal plan naar lokaal plan (of andersom) of van visiestuk naar uitvoeringsagenda. Veel gemeenten hebben het gevoel eerst met ketenpartners en regiogemeenten duidelijkheid te krijgen over het plan voordat ze ervaringskennis toevoegen.

Ons advies? Begin juist NU met het betrekken van mensen met ervaringskennis.

Waarom nu beginnen zo belangrijk is: Betekenisvolle participatie gaat over het hele beleidsproces - van de eerste ideevorming tot evaluatie. Te vaak krijgen mensen pas een stem als de belangrijkste keuzes al gemaakt zijn. Dan mogen ze nog wel reageren of advies geven, maar echte invloed hebben ze niet meer.

Echte participatie betekent **samen werken** gedurende het gehele proces. Juist in de fase waarin plannen nog worden gevormd liggen de grootste kansen:

- **Betere kwaliteit:** Inzichten van ervaringskenners zorgen ervoor dat je geen belangrijke aspecten over het hoofd ziet.
- **Dichtbij de leefwereld:** Door ervaringskenners te betrekken krijg je inzicht in (onbedoelde) effecten van beleid.
- **Meer draagvlak:** Door mensen met ervaring gelijkwaardig aan tafel te zetten voelen alle betrokkenen meer urgentie waardoor het beter lukt om draagvlak te realiseren.
- **Kleinere kloof tussen overheid en burgers:** Echte samenwerking verkleint de afstand en zorgt voor meer begrip aan beide kanten.

Hoe eerder je begint, hoe meer invloed mensen hebben - en hoe beter het beleid wordt.

Positieve effecten op herstel: Voor mensen met ervaring zelf heeft betekenisvol participeren ook waarde. Het geeft zingeving, draagt bij aan persoonlijke en professionele ontwikkeling en vergroot het gevoel van regie over het eigen leven en de toekomst.

Voor uitgebreide achtergrondinformatie over betekenisvolle participatie en alle praktische tips die daarbij komen kijken, verwijzen we naar het whitepaper 'Betekenisvol samenwerken met jongeren met ervaringskennis'. Daar staat stap voor stap beschreven hoe je van 'even advies vragen' kunt groeien naar 'samen beleid maken'.

Praktijkvoorbeeld: Een beleidsadviseur vroeg ons mee te schrijven in hun voorstel voor de uitvoeringsagenda (die op korte termijn door het college vastgesteld moest worden). De kern van onze inbreng: werk op elke actielijn samen met ketenpartners en ervaringskenners. Bepaal samen prioriteiten én oplossingsrichtingen; geef ervaringskenners een heldere rol in signalering en monitoring.

Randvoorwaarden voor participatie & de inzet van ervaringskenners in het beleidsproces

Wat we hoorden:

Structurele participatie is overal een worsteling

- Alle gemeenten geven aan dat het structureel inrichten van betekenisvolle participatie een worsteling is.
- Bijna niemand heeft hiervoor al goede randvoorwaarden ingericht.

Randvoorwaarden creëren lukt niet Veel gemeenten hebben moeite om de juiste randvoorwaarden te creëren voor;

- **Ervaringskenners** en ondersteunende partnerorganisaties die hen ondersteunen
- **Partnerorganisaties** belangenbehartigers, cliëntondersteuners, jongerenwerk etc. die ervaringskenners ondersteunen
- **Eigen organisatie - beleidsmedewerkers** binnen de gemeente die participatie mogelijk moeten maken en de inbreng moeten vertalen en gebruiken in het beleidsproces.

Hierdoor wordt het bijvoorbeeld moeilijker om voldoende draagvlak en capaciteit vrij te maken voor een echt participatief werkproces bij alle relevante stakeholders.

Diversiteit is een uitdaging Gemeenten worstelen met het vinden en betrekken van ervaringskenners uit de brede doelgroep dak- en thuisloze mensen. Dit gaat zowel over diversiteit aan mensen als over de verschillende ETHOS doelgroepen.

Er wordt veel samengewerkt met de herstelbeweging (mensen met GGZ ervaring) en soms met mensen die in de opvang zitten of hebben gezeten. Hiermee wordt veel relevante ervaring niet benut om te komen tot beter beleid

Veel gemeenten staan nog aan het begin Een groot deel van deze gemeenten heeft nog nauwelijks stappen gezet om ervaringskenners of belangenbehartigers te betrekken bij het beleidsproces. In maar 11 van de 44 gemeenten is een vorm van collectieve belangenbehartiging.

Een aantal gemeenten geeft aan nu sporadisch gebruik te maken van WMO-adviesraden of cliëntenraden van MO organisaties. Ze erkennen dat dit vooralsnog weinig participatief is en ook niet altijd input is van mensen die ervaring hebben met dak- en thuisloosheid.

Handelingsverlegenheid De gemeenten die we spraken die nog niet of nauwelijks zijn begonnen met ervaringskennis vinden het vaak moeilijk om te bepalen wat de eerste stappen zijn. Hier lijkt ook handelingsverlegenheid, angst voor het creëren van verwachtingen of het besef dat ze hier te weinig kennis over hebben een rol te spelen.

Van signaal naar beleid blijft lastig De gemeenten die wel al stappen zetten zien dat er nog een slag te slaan is om ervaringskennis ook daadwerkelijk om te zetten in beleidsinterventies. Zowel aan de kant van de gemeenten als bij ondersteuners (die actief zijn bij belangenbehartigers, cliëntenraden, jongerenwerk) en ervaringskenners zou er meer geïnvesteerd moeten worden om te zorgen dat ervaringsverhalen vertaald worden naar waardevolle beleidsinput.

Onze adviezen

Begin concreet Begin met een concreet vraagstuk zoals onderzoeken hoe het aanvragen van een briefadres gaat, hoe makkelijk jongeren die uitstromen uit jeugdzorg passende huisvesting krijgen of op welke manier er meer draagvlak kan ontstaan voor nieuwe woonplekken voor dakloze mensen in een bepaalde wijk. Ga aan de slag. Nodig partners én ervaringskenners uit. Doe ervaring op. Reflecteer en leer. Niet alleen intern; vraag ook de ervaringskenners wat voor hen werkte en wat niet.

Zorg voor ondersteuning Zorg in ieder geval voor ondersteuning voor de mensen met ervaringskennis. Zorg dat zij zich goed voorbereid voelen. Dat ze iemand hebben om op terug te vallen als het tóch te veel vraagt om je ervaringen in te zetten. Wij adviseren met klem om meer te investeren in onafhankelijke belangenbehartiging en hen een ondersteunende rol te geven.

Verdeel rollen helder Bedenk goed wat je zelf kan doen en wat je vraagt aan een partner. Betrek ook een diverse groep partners zodat je de stem van álle (dreigend) dakloze mensen hoort. Het voorkomen van dakloosheid vraagt input van andere mensen en organisaties dan bijvoorbeeld nadenken over de transformatie van opvang naar wonen. Onafhankelijkheid waarborgen is belangrijk. Zo kan jij je werk als beleidsadviseur goed uitvoeren en ervaring opdoen met participatief werken met een partner voor wie dit (als het goed is) hun expertise is.

Hou rekening met impact Besef goed dat dit jouw werk is, maar dat het voor ervaringskenners gaat over hun leven. Werken vanuit eigen ervaring kost vaak veel energie en roept regelmatig emoties op. Maak daar ruimte voor en hou daar rekening mee. Het is helemaal oké om dat spannend te vinden. Bespreek dit vooraf met de betrokken partner/belangenbehartiger die dagelijks werkt met de ervaringskenners die je wilt betrekken.

Ervaringsdeskundigheid

Wat we hoorden:

Ervaringsdeskundigen in subsidievoorwaarden Een deel van de gemeenten heeft het gevoel al veel te doen door in subsidievoorwaarden met partners op te nemen dat zij ook ervaringsdeskundigen in dienst moeten nemen. Veel gemeenten geven aan dat ook intern wordt gekeken hoe er meer ervaringsdeskundigheid in dienst kan komen van de gemeente, maar dat zij ook worstelen met hoe dit ingericht moet worden.

Zoektocht naar de juiste plek Een deel van de gemeenten die wel werkt of wil werken met ervaringsdeskundigen geeft aan dat zij merken dat ervaringsdeskundigen een passende en gelijkwaardige plek in het team geven vaak nog een zoektocht is.

Te vaak is er te weinig ervaring in samen onderzoeken of er extra ondersteuningsbehoefte nodig is voor de ervaringsdeskundige. Te vaak worden ervaringsdeskundigen:

- **Overvraagd:** er wordt van hen verwacht mee te draaien als beleidsadviseur zonder dat ze benodigde opleiding of training daarvoor hebben of hier goed bij gecoacht worden.
- **Ondervraagd:** ze worden echt enkel op hun ervaringskennis bevraagd en ingezet waardoor andere talenten te weinig ruimte krijgen en ervaringsdeskundigen zich juist niet empowered voelen in hun ontwikkeling).

Onze adviezen

Zorg voor goede begeleiding Zorg voor een goede samenwerking met HR en een uitwisseling met organisaties die al werken met ervaringsdeskundigen. Onderschat niet dat als ervaringsdeskundige werken in beleid weer iets heel anders vraagt dan als ervaringsdeskundige werken op de werkvloer in een zorgorganisatie.

Zoek externe ondersteuning Zorg - indien nodig - voor externe ondersteuning van een organisatie die ervaring heeft in werken met mensen met ervaring op het gebied van dak- en thuisloosheid. Zorg niet alleen voor ondersteuning van de ervaringsdeskundige, maar werk ook met het hele team samen zodat deze nieuwe rol in jullie organisatie optimaal ingebed wordt.

Een ervaringsdeskundige is niet genoeg Een ervaringsdeskundige in je organisatie is niet voldoende om te zorgen voor effectief beleid wat bijdraagt aan het uitbannen van dakloosheid. We adviseren jullie om ernaar te streven om óók een structurele samenwerking te hebben met mensen die recente ervaring hebben met (dreigende) dakloosheid- oftewel ervaringskenners.

Alleen zo weet je welke beleidskeuzes effectief zijn en hoe de uitvoering in de praktijk uitpakt. Een ervaringsdeskundige kan wel een prachtige bruggenbouwer rol hebben in het ontwerpen en begeleiden van samenwerking met een (onafhankelijke) belangenbehartiger en ervaringskennis.

5.3 Wat niet werkt

We kwamen helaas ook veel voorbeelden tegen van 'participatie' die vooral op papier goed klinkt, maar in de praktijk weinig oplevert.

Wat we helaas vaak tegenkwamen:

Werkdruk als excuus We hoorden de werkdruk. Het gebrek aan capaciteit binnen de afdelingen MO/BW. We hoorden hoe lastig het is om integraal beleid te ontwikkelen met ook teams die gaan over woonbeleid. We hoorden hoe lastig de ketensamenwerkingen soms vorm krijgen.

In onze ogen zou dit nooit een reden mogen zijn om je neer te leggen bij de status quo. Ja, participatie vraagt tijd. Maar het levert beleid op wat aansluit bij de dagelijkse praktijk van dak- en thuisloze mensen zelf. Hun ervaringen en ideeën zijn belangrijk om te weten aan welke knoppen je moet draaien om dakloosheid echt te voorkomen.

Slecht beleid kost nog meer tijd.

Advies vragen aan de WMO-raad Een beleidsstuk wat praktisch af is, voor advies voorleggen aan de WMO-raad (waar misschien met een beetje geluk 1 iemand in zit met relevante ervaring) is NIET genoeg. Dit is geen participatie en levert je niks op waar je beleid daadwerkelijk sterker van wordt.

Denken dat één ervaringsdeskundige genoeg is 1 ervaringsdeskundige in je team = niet hetzelfde als beleid maken met mensen met ervaring. Juist de actuele kennis van mensen die NU of kort geleden (dreigend) dakloos zijn, gaan je helpen om goede beleidsinterventies vorm te geven en om draagvlak te creëren bij alle stakeholders om actie te ondernemen.

De ervaringsdeskundige zou in onze ogen wél de perfecte professional zijn om mee te denken hoe samenwerking vorm krijgt en of het ook voor ervaringskenners prettig en van toegevoegde waarde is om deel te nemen.

6. Algemene adviezen

Je kunt op elk moment starten om de participatie van (dreigend) dakloze mensen naar een volgend niveau te tillen. Welke startsituatie je ook hebt, of waar je ook staat in de beleidscyclus - elk moment is een goed moment.

Je hoeft niet alles zelf te weten of op te zetten. Maak gebruik van de kennis en ervaring die er al is.

Breng je kennis op niveau, breng in kaart waar je staat en bepaal welke stappen je komend jaar kan en wilt zetten. Dit hoeft je niet alleen te doen. Hier vind je hoe wij kunnen helpen:

1. **Lees het whitepaper betekenisvolle participatie.** Een handleiding vol praktische tips en inzichten, speciaal ontwikkeld voor dit onderwerp.
2. **Volg training of vraag om een inspiratiesessie** Dakloosheid Voorbij! Jongeren heeft training en sessies ontwikkeld waar al je stakeholders aan mee kunnen doen. [Mail](#) ons voor meer informatie!
3. **Vraag de participatiescan aan bij Jimmy's** of vraag een lokale expert om je te helpen je beleidsproces participatief in te richten. Eenmalig investeren in extra expertise levert meer op dan een lange tijd zelf uitzoeken.

De Jimmy's participatie-scan

In de scan onderzoeken we op 4 pijlers waar jullie staan met betrekking tot betekenisvolle participatie van ervaringskenners in jullie Aanpak Dakloosheid⁵. We kijken naar:

1. **Mensen:** Zijn jij en je collega's toegerust om betekenisvol samen te werken met jongeren? Hebben jullie de juiste houding, kennis en vaardigheden om dak- en thuisloze mensen serieus te nemen, met hen samen te werken én van en met hen te leren.
2. **Organisatie:** Stelt de organisatie jullie als beleidsadviseurs in staat om participatief te werken? Is de organisatie zo ingericht dat betekenisvolle jongerenparticipatie structureel mogelijk is? Zijn er processen, structuren en middelen die professionals in staat stellen om duurzaam met dak- en thuisloze mensen samen te werken?
3. **Partners:** Maken jullie samenwerken mogelijk? Is er een netwerk van relevante partners waarmee jullie op een vruchtbare manier samenwerken aan vraagstukken die raken aan het leven van jongeren? Is er een partner die de rol heeft om onafhankelijk belangen te behartigen? Weten partners wat hun rol is? Zijn zij erop ingericht dak- en thuisloze mensen serieus te nemen en zo een bijdrage te leveren aan het participatieve proces?
4. **Ervaringskenners:** Maken jullie participatie mogelijk? Stellen jullie ervaringskenners in staat om bij te dragen op manieren die bij hen passen? Bouwen jullie aan een community van ervaringskenners en ervaringsdeskundigen rondom jullie organisatie die op een betekenisvolle manier kan bijdragen aan vraagstukken die hen raken?

Op basis van de uitkomsten geven we advies en kunnen we jullie helpen om te groeien op de onderwerpen die voor jullie zelf het meest passend en waardevol zijn. Zo werk je stap voor stap aan participatie die steeds betekenisvoller wordt. Waardevol voor de mensen die bijdragen. Waardevol voor jullie. Bijdragend aan beleid dat doet waar het voor bedoeld is.

5 De Participatie-scan is ook toe te passen op andere beleidsterreinen en voor maatschappelijke organisaties. Want Jimmy's wil: al het beleid dat jongeren raakt, wordt mét hen gemaakt.

7. Tot slot

De bereidwilligheid is er. De kennis is beschikbaar. De hulp staat klaar.

Wat er nu nog ontbreekt, is de stap van intentie naar actie.

We hebben 30 gemeenten gesproken die allemaal worstelen met dezelfde vraag: hoe maken we participatie van dakloze mensen écht betekenisvol? Het antwoord is simpeler dan veel gemeenten denken: begin klein, investeer in de basis en zoek hulp.

De keuze ligt nu bij jullie. Blijven jullie worstelen met participatie die niet van de grond komt? Of pakken jullie het aan en maken jullie beleid dat écht werkt voor de mensen die het aangaat?

Dakloosheid uitbannen tegen 2030 lukt alleen samen. Met de expertise van mensen die weten hoe het is om dakloos te zijn. Met de ondersteuning van onafhankelijke belangenbehartigers. Met beleid dat aansluit bij de realiteit.

De vraag is niet óf je kunt beginnen. De vraag is: wanneer begin je?

Vragen over dit rapport? Of zin om stappen te zetten?

Neem contact op met:

Bram@jimmys.net

Nil@dakloosheidvoorbij.nl